

Dokumenttype	NOU 1986:2			Dokumentdato	1985-08-00
Tittel	Innstilling til ny ekteskapslov del I.				
Utvalgsnavn	Ekteskapslovutvalget				
Utvalgsleder	Bølviken Lilly				
Utgiver	Justis- og politidepartementet				
Oppnevnt	1971-06-25	Sider		124	
Kapittel	Innstillingens hovedinnhold				
	1 Rammen for innstillingen				

Innstillingen gjelder reglene om inngåelse og oppløsning av ekteskap.

Utvalget vurderer her de materielle og formelle vilkår for å inngå ekteskap, reglene om omstøtelse av ekteskap og reglene om separasjon og skilsmisse, herunder også reglene om mekling. De regler som foreslås, vil avløse de tilsvarende regler i lov av 31.mai 1918 nr.2 om indgaaelse og opløsning av egteskap (ekteskapsloven). Denne lov inneholder også bestemmelser om det økonomiske oppgjør etter separasjon og skilsmisse, bestemmelser som supplerer lov av 20.mai 1927 nr.1 om ektefellers formuesforhold (ektefelleloven). Reglene om de økonomiske virkninger av ekteskap og oppløsning av ekteskap - først og fremst reglene om underholdsplikt og om formuesordningen mellom ektefeller - vil bli vurdert av utvalget i en avsluttende innstilling.

Kapittel Innstillingens hovedinnhold
2 Materielle vilkår for å inngå ekteskap

Utvalget foreslår opprettholdt gjeldende ekteskapsalder, som nå er 18 år både for kvinner og menn. Ungdom under 18 år må ha samtykke fra dem eller den som har foreldreansvaret. De må videre ha tillatelse av offentlig myndighet - nå fylkesmannen. Utkastet er for så vidt i samsvar med gjeldende lov, bortsett fra at man foreslår sløyfet kravet om samtykke fra verge i tilfelle det ikke er noen som har foreldreansvar; i disse tilfelle vil fylkesmannen måtte bygge på vurderinger fra dem som har kjennskap til den unges forhold, herunder også fra verge hvis slik er oppnevnt. Utvalget redegjør for dispensasjonspraksis, som forutsettes å ville følge i samme spor som hittil.

For umyndiggjorte foreslås opprettholdt kravet om samtykke fra vergen.

Loven inneholder nå forbud mot at sinnsyke og høygradig åndssvake inngår ekteskap uten tillatelse av Kongen (departementet). Utvalget foreslår at det dispensable ekteskapsforbud for disse grupper utgår av loven.

Utvalget foreslår videre opphevet det dispensable ekteskapsforbud for besvogrede - personer av hvilke den ene har vært gift med den annens slektning i rett opp- eller nedstigende linje.

Gjeldende ekteskapsforbud mellom nære slektninger - slektninger i rett opp- eller nedstigende linje og søsken - foreslås opprettholdt. For så vidt angår ekteskap mellom halvsøsken, foreslås dog den begrensede modifikasjon at Kongen kan godkjenne eller gi tillatelse til ekteskap dersom det formelt allerede er inngått, eller et samlivsforhold er etablert, uten at partene kjente til slektskapsforholdet. Etter gjeldende lov har fylkesmannen en diskresjonær adgang til å unnlate å reise sak om omstøtelse av ekteskapet, med den konsekvens at det opprettholdes.

Utkastet inneholder videre - som gjeldende lov - forbud mot at en person som tidligere er gift, inngår nytt ekteskap før det tidligere ekteskap er oppløst.

Gjeldende ekteskapslov har en regel om opplysningsplikt når en person

som lider av venerisk sykdom i smittefarlig stadium vil inngå ekteskap, og om vegledning overfor begge parter i et slikt tilfelle. Utvalget har antatt at en slik opplysnings- og vegledningsplikt i ekteskapsloven ikke har noen praktisk betydning, og foreslår at den utgår av loven.

Ekteskapslovens kapittel om betingelser for ekteskap har videre en regel som skal sikre mot at noen inngår nytt ekteskap uten at det er skiftet med en tidligere ektefelle eller arvingene, eller at skifte iallfall er innledet. Reglene om dette er av en annen karakter enn lovens øvrige ekteskapsvilkår. Utvalgets flertall foreslår reglene i det vesentlige opprettholdt, men overført til kapitlet om prøving av ekteskapsvilkår, som også ellers inneholder enkelte regler om plikt til å opplyse om forhold som ikke korresponderer med noe lovbestemt ekteskapsvilkår.

Kapittel Innstillingens hovedinnhold
3 Prøving av ekteskapsvilkår

Reglene om dette foreslås opprettholdt uten vesentlige endringer. Etter at lysingsordningen ble opphevet i 1973, skjer prøvingen på grunnlag av partenes egenerklæringer, attester om alder og eventuelt bevis for at tidligere ekteskap er oppløst, og forlovererklæringer.

Kapittel Innstillingens hovedinnhold
4 Formene for inngåelse av ekteskap - vigsel

Utvalget foreslår ingen prinsipielle endringer i de lovbestemte regler om formene for vigsel. Kirkelig og borgerlig vigsel foreslås således opprettholdt som alternative former. For så vidt angår det borgerlige vigselsformular, som er fastsatt ved kongelig resolusjon, bemerker utvalget i sine motiver at også dette synes preget av et religiøst syn på ekteskapet. Utvalget peker i den forbindelse på løftet om kjærlighet og troskap for hele livet som er innebygget i det borgerlige vigselsformular. Et løfte om troskap for hele livet kan også sies å være i mindre godt samsvar med lovens anerkjennelse av skilsmisse. Dette har vært en del av bakgrunnen for at enkelte har valgt samliv uten vigsel. Utvalget mener at man ved utarbeidelsen av et nytt borgerlig vigselsformular bør ta hensyn til disse forhold. Brudefolk som ønsker det, bør også få adgang til å velge et helt enkelt formular som bare inneholder de lovbestemte formkrav, uten den fortale som er et ledd i det borgerlige vigselsformular.

Kapittel Innstillingens hovedinnhold
5 Omstøtelse av ekteskap

Utvalget foreslår opphevet gjeldende regler om omstøtelse av ekteskap. Omstøtelse er en spesiell form for oppløsning av ekteskap, som får anvendelse i tilfelle et ekteskap er inngått i samsvar med lovens former, men i strid med enkelte av lovens materielle vilkår, eller til tross for at det forelå nærmere bestemte mangler ved partenes samtykke til ekteskap.

Omstøtelse har bare virkning fremover, og virkningene er i utgangspunktet de samme som ved skilsmisse.

Lovens regler om omstøtelse, som er meget detaljerte og omstendelige, har i praksis en helt minimal betydning. Etter utkastet vil ekteskap som etter gjeldende lov kan omstøtes, kunne oppløses etter de alminnelige regler som foreslås om oppløsning av ekteskap, jf. nedenfor. Ekteskap inngått mellom for nært beslektede og bigamiekteskap vil kunne oppløses umiddelbart - ved dom, uten forutgående separasjon. Videre vil i disse tilfelle fylkesmannen kunne reise sak for å få ekteskapet oppløst, i realiteten på samme måte som nå.

Kapittel Innstillingens hovedinnhold

6 De alminnelige regler om oppløsning av ekteskap - separasjon og skilsmisse

På dette område foreslår utvalget vesentlige endringer.

Ekteskap kan etter gjeldende lov oppløses ved skilsmisse ved dom uten forutgående separasjon, eller etter forutgående separasjon, enten en rettslig separasjon eller et faktisk samlivsbrudd. Skilsmisse etter rettslig separasjon, som også forutsetter samlivsbrudd i separasjonstiden, gis administrativt - av fylkesmannen.

Skilsmisse uten forutgående separasjon forutsetter at en av lovens skilsmissegrunner er til stede. Disse skilsmissegrunner er presisert i en rekke bestemmelser. I praksis er det bare bestemmelsen om ekteskapsbrudd (utroskap) som har noen vesentlig betydning.

Foreligger ikke noen av lovens skilsmissegrunner, må ektefeller som ønsker ekteskapet oppløst, gå vegen om separasjon. Dette gjøres i praksis også ofte selv om en av lovens skilsmissegrunner foreligger. Separasjon (her siktes til rettslig separasjon) kan gis både når ektefellene er enige om det, og etter krav bare fra den ene ektefelle.

Er ektefellene enige om separasjonen, har de etter loven krav på det. Separasjon kan i disse tilfeller gis ved administrativ bevilling av fylkesmannen. Krever bare den ene ektefelle separasjon og den annen ikke samtykker, må det etter loven foreligge bestemte grunner, og saken må behandles av domstolene med mindre ektefellene er enige om administrativ behandling. Separasjon etter ensidig krav fra den ene ektefelle forutsetter enten at det foreligger et kvalifisert mislig forhold fra den annen, eller at "der mellom ektefellene er oppstått sådan uenighet eller uoverensstemmelse at det - hensett så vel til ektefellen som i tilfelle til barna - ikke billigvis kan forlanges at samlivet skal fortsettes". Det er den sistnevnte bestemmelse, som i prinsippet ikke forutsetter noe klanderverdig forhold hos noen av ektefellene, som først og fremst brukes i praksis. Når denne bestemmelse påberopes, blir separasjon etter gjeldende praksis alltid gitt.

Separasjonsfristen, dvs. den tid som må gå før skilsmisse kan kreves, er nå ett år når partene er enige om å kreve skilsmisse, to år når skilsmisse bare kreves av den ene.

Ekteskapslovutvalgets forslag vil formelt sett innebære en vesentlig forenkling i forhold til gjeldende lov.

Utvalget går som utgangspunkt inn for å oppheve de spesielle skilsmissegrunner i loven. Etter forslaget vil lovens utgangspunkt og hovedregel være at ektefeller som ønsker ekteskapet oppløst, må gå vegen om separasjon. Dette vil bli rettstilstanden også i utroskapstilfelle. Utvalgets flertall går ikke inn for at ektefeller som er enige om det, skal kunne kreve skilsmisse uten forutgående separasjon. Ett av utvalgets medlemmer foreslår en slik adgang dersom ektefellene ikke har barn under 18 år.

Et enstemmig utvalg foreslår imidlertid at en ektefelle kan kreve skilsmisse uten forutgående separasjon dersom den annen har utsatt ham/henne

eller barna for alvorlige overgrep - et forhold som er nærmere presisert i lovforslaget. Den foreslåtte regel vil dekke enkelte av de forhold som i dag kan gi grunnlag for umiddelbar skilsmisse, eller separasjon etter krav fra den ene ektefelle, men den har et mer generelt innhold.

Utvalget foreslår videre at en ektefelle ensidig kan kreve separasjon, uten at det forutsettes en vurdering av offentlig myndighet om det foreligger klanderverdig forhold fra den annen ektefelle, eller av om det er alvorlig uenighet eller uoverensstemmelse mellom ektefellene. Reelt sett innebærer dette ikke noen endring i den rettsstilstand som har utviklet seg i praksis, idet et separasjonskrav fra en ektefelle i dag alltid imøtekommes. Separasjon vil imidlertid bli enklere å oppnå etter forslaget, idet den vil kunne gis ved administrativ bevilling; det vil ikke kreves domstolsbehandling som nå.

Det er delte meninger i utvalget om den tid som bør gå før ektefellene kan kreve skilsmisse etter en rettslig separasjon. Det er imidlertid enighet om at to års separasjonstid, som nå kreves når ektefellene ikke er enige om skilsmisse, er for lang. Flertallet i utvalget går inn for en separasjonstid på ett år, uten hensyn til om ektefellene er enige om å kreve skilsmisse eller ikke. Et mindretall går inn for ett års separasjonstid dersom ektefellene ikke er enige om å kreve skilsmisse, men seks måneder dersom de er enige. - Ett medlem går prinsipalt inn for at ektefeller som er enige om det, kan kreve skilsmisse uten forutgående separasjon dersom de ikke har barn.

Utvalget foreslår opprettholdt en adgang til skilsmisse etter faktisk samlivsbrudd, uten at det er gitt bevilling eller dom på separasjon. Mens det nå kreves faktisk samlivsbrudd i minst tre år, foreslår utvalget at ektefeller som har brutt samlivet i to år, kan kreve skilsmisse.

Også virkningene av en rettslig separasjon forutsetter etter forslaget - som etter gjeldende rett - at ektefellene faktisk har brutt samlivet. Hvilke krav som stilles for at samlivsbrudd i separasjonstiden må anses å foreligge, eller sagt på en annen måte: hvilken kontakt kan ektefellene ha uten at virkningene av separasjonen bortfaller, er nærmere utviklet først og fremst i administrativ praksis. Det har her skjedd en liberalisering slik at man i større grad har akseptert kontakt mellom ektefellene uten at separasjon bortfaller. Utvalget har overveiet om man fortsatt bør stille et rettslig krav til samlivsbrudd i separasjonstiden. I den forbindelse har man også overveiet om man bør gå over til den nye svenske ordning med en "betenkningstid" som ikke inneholder noe rettslig krav om samlivsbrudd. Denne ordning er også foreslått i Finland. Utvalget har funnet at separasjonsordningen - med krav om samlivsbrudd - bør opprettholdes. Dette er i samsvar med oppfatningen i det danske og islandske utvalg.

Kapittel Innstillingens hovedinnhold

7 Mekling

Etter gjeldende lov skal det som hovedregel mekles i saker om rettslig separasjon og saker om skilsmisse etter faktisk samlivsbrudd og på grunn av utroskap. Utvalget foreslår den obligatoriske meklingsordning opphevet.